

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมไทยในปัจจุบัน มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการขยายตัวของทุนนิยมจากตะวันตกที่แผ่เข้ามาในสังคมไทย ภายหลังจากปี พ.ศ. 2398 หลังจากไทยทำสนธิสัญญาบาวริงกับอังกฤษ และสนธิสัญญาในลักษณะเดียวกันกับชาติอื่นในเวลาต่อมา ตัวแทนของระบบทุนนิยม ก็คือกลุ่มพ่อค้าชาวตะวันตก ผู้เข้ามาติดต่อค้าขาย และตั้งห้างร้านหรือบริษัทขึ้นในประเทศไทย บริษัทที่เข้ามาประกอบการค้าในสังคมไทยนี้ ได้มีบทบาทต่อการค้าภายในและการค้าระหว่างประเทศของไทยอย่างมาก ทำให้เศรษฐกิจไทยขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ภายหลังจากปี พ.ศ. 2398 ภายใต้อิทธิพลของการขยายตัวของบริษัทต่างชาติได้ก่อให้เกิดการครอบงำทางเศรษฐกิจ สังคมไทย ทำให้เศรษฐกิจแบบยังชีพ (Subsistence Economy) ใดค่อย ๆ แตกสลายลง เปลี่ยนเป็นระบบปริวรรตกรรม (Exchange Economy) เศรษฐกิจไทยถูกรวบเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของระบบแบ่งงานกันทำในระดับโลก โดยไทยจะเป็นผู้ผลิตสินค้าเฉพาะอย่างที่เป็นสินค้าขั้นปฐม และพึ่งพิงสินค้าสำเร็จรูปอุตสาหกรรมจากประเทศตะวันตก ลักษณะเช่นนี้ทำให้เศรษฐกิจไทยกลายเป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งพิงต่างประเทศ (Dependent Economy)

จึงเห็นได้ว่า บริษัทต่างชาติมีบทบาทสูง เกี่ยวข้องการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมของไทยตลอดมา การมีบทบาทเช่นนี้เป็นบทบาทที่เกิดขึ้นพร้อมกับการเติบโตขยายตัวของบริษัท ปัญหาที่น่าสนใจก็คือ บริษัทใดเติบโตเพียงไรและอย่างไร ในระหว่างการเติบโตขยายตัวนั้นได้มีอะไรบางอย่างที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย ปัจจัยต่าง ๆ รวมทั้งกลุ่มบุคคลและองค์กรในสังคมไทยมีส่วนสัมพันธ์อย่างไรกับการขยายตัวครั้งนี้ จนถึงกับมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบริษัทต่างชาติและสังคมไทยโดยส่วนรวม ปัญหาเหล่านี้ยังไม่มีคำตอบชัดเจนในงานวิจัยที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจะได้นำมาพิจารณาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. จะพิจารณาว่าระบบเศรษฐกิจโลก มีความสำคัญอย่างไรต่อการเข้ามาประกอบธุรกิจการค้าในรูปบริษัทของชาวต่างประเทศในประเทศไทย
2. จะพิจารณาว่าบริษัทต่างชาติในประเทศไทย มีภูมิหลังและพัฒนาการมาอย่างไร มีการเติบโตขยายตัวเพียงไร
3. จะพิจารณาว่ามีปัจจัยอะไรที่เป็นพลังเสริมสร้างให้บริษัทต่างชาติเกิดการสะสมทุน เติบโต และขยายตัวในประเทศไทย โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในสังคมไทยมีส่วนช่วยสร้างความเติบโตแก่บริษัทอย่างไร
4. จะพิจารณาว่าภายใต้การเติบโตของบริษัทต่างชาติมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจสังคมไทยอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยนี้ผู้เขียนกำหนดขอบเขตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2398 อันเป็นที่ไทยทำสนธิสัญญากับอังกฤษ ซึ่งเป็นสนธิสัญญาที่มีความสำคัญต่อการเข้ามาประกอบธุรกิจ ในรูปห้างร้านและพัฒนามาเป็นบริษัท ของชาวต่างประเทศในประเทศไทยครั้งแรก และได้มีบริษัทของมหาอำนาจตะวันตกหลังไหลเข้ามาตั้งห้างค้าขายจำนวนมาก โดยเฉพาะบริษัทอังกฤษ ได้เป็นผู้ครอบงำทางเศรษฐกิจมากกว่าบริษัทอื่น ๆ จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2484 ก่อนที่ไทยจะเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงเวลาดังกล่าวถือเป็นยุครุ่งเรืองของบริษัทการค้าของมหาอำนาจยุโรป ส่วนภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กิจการของบริษัทยุโรปเริ่มอ่อนกำลังลง ได้ถูกแทนที่ด้วยบริษัทอเมริกันและญี่ปุ่นในเวลาต่อมา จนกระทั่งปัจจุบันยังไม่อยู่ในขอบเขตการวิจัยนี้

ขอบเขตของ "บริษัทต่างชาติ"

ในงานวิจัยนี้ "บริษัทต่างชาติ" เน้นถึงบริษัทยุโรปเป็นสำคัญ แต่จะศึกษาบริษัทต่างชาติอื่นเพื่อเปรียบเทียบเชิงธุรกิจบ้าง โดยไม่รวมถึงบริษัทชาวจีน เพราะชาวจีนส่วนใหญ่ต่อมาได้กลายเป็นคนสัญชาติไทย

ความหมายของคำว่า "บริษัทต่างชาติ"

คำว่า "บริษัทต่างชาติ" หมายถึง หน่วยธุรกิจที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

1. เป็นบริษัทที่จดทะเบียนในต่างประเทศ และมีสาขาประกอบธุรกิจในประเทศไทย
2. เป็นบริษัทต่างประเทศที่จดทะเบียนในประเทศไทย โดยผู้ถือหุ้นใหญ่เป็นชาวต่างประเทศ หรือบริษัทต่างประเทศที่จดทะเบียนในประเทศไทยหรือต่างประเทศเข้าร่วมถือหุ้นด้วย
3. เป็นบริษัทที่มีการร่วมทุนระหว่างคนไทยกับต่างประเทศ โดยฝ่ายต่างประเทศ เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ หรือบริษัทในเครือของบริษัทต่างประเทศถือหุ้นร่วมกันเป็นส่วนใหญ่

วิธีการวิจัย

การวิจัยฉบับนี้มีลักษณะเป็นแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Descriptive Method) เป็นแนวทางให้ทราบถึงลำดับขั้นตอนของเหตุการณ์และการขยายตัวของบริษัทต่างชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2398 - 2484 ตลอดจนสาเหตุปัจจัยและผลสืบเนื่อง โดยอาศัยวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) ตลอดจนหลัก ทฤษฎี และวิธีการต่าง ๆ ของวิชาเศรษฐศาสตร์ เข้าช่วยเหลือในการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับจากแหล่งค้นคว้าต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญจากแหล่งค้นคว้า (Documentary Research) ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีเหตุผลและความถูกต้องตรงตามสภาพข้อเท็จจริงที่หลักฐานปรากฏอยู่

หลักฐานที่ใช้ในการวิจัย

เอกสารที่ใช้ประกอบการวิจัย ประกอบด้วย เอกสารชั้นต้น (Primary Source) ที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์จากกองจดหมายเหตุแห่งชาติส่วนใหญ่เป็นหนังสือโต้ตอบของทางราชการ พระราชหัตถเลขาสิ่งการต่าง ๆ ประกาศและสถิติต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นโดยทางราชการ และเอกสารชั้นรอง (Secondary Source) ส่วนใหญ่ได้แก่ ตำราวารสาร วิทยานิพนธ์ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งค้นคว้ามานจากห้องสมุด

คณะอักษรศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ ศูนย์วิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะเศรษฐศาสตร์ หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หอสมุดกระทรวงการคลัง กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ หอสมุดแห่งชาติ และกองจดหมายเหตุแห่งชาติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้คือ การเข้าใจถึงเหตุและปัจจัยที่บริษัทต่างชาติเข้ามาดำเนินธุรกิจในไทย เข้าใจลักษณะที่แท้จริงของกระบวนการพัฒนาของบริษัท เข้าใจความสัมพันธ์และพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้าของชาวต่างชาติ รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นผลกระทบจากการดำเนินธุรกิจของบริษัทต่างชาติ เพื่อเป็นแนวทางแก้ไข ปรับปรุง ขอบปรองัดผลผลิตในอดีตมิให้เกิดขึ้นได้ในสังคมไทยปัจจุบัน

อักษรย่อที่ใช้ในการวิจัยฉบับนี้

ก. ค. ท. ค.	เอกสาร คณะกรรมการควบคุมทรัพย์สินของชนต่าง้าวางจำพวกในภาวะคับขัน
กจช.	เอกสาร กองจดหมายเหตุแห่งชาติ
กต.	เอกสาร กระทรวงการต่างประเทศ
กษ.	เอกสาร กระทรวงเกษตรราธิการ
ค.	เอกสาร กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ
ต.	เอกสาร กระทรวงการต่างประเทศของกรมราชเลขาธิการ
ม.	เอกสาร กระทรวงมหาดไทย
รล.	เอกสาร กรมราชเลขาธิการ
ร.5	เอกสาร รัชกาลที่ 5
ร.6	เอกสาร รัชกาลที่ 6
ร.7	เอกสาร รัชกาลที่ 7
ร.5 - 7	เอกสาร รัชกาลที่ 5 - รัชกาลที่ 7
สบ.	เอกสารส่วนบุคคล
น.	เอกสาร กระทรวงนครบาล